

A photograph showing the lower legs and feet of several people wearing rain boots, stepping into a shallow puddle of water. The water is splashing around the boots. The boots are in various colors: black, yellow, and green. The people are wearing blue jeans and a yellow rain jacket. The background is a blurred green field.

OPAS

Erityislasten vanhemmuus ja omaishoidon tuki

Kainuun sote

OSSI-hanke

Kainuun sote
Pohjolankatu 13
87100 Kajaani
Puh. 08 615 541
Faksi 08 6155 4270
kirjaamo@kainuu.fi
sote.kainuu.fi
Kuvat: Pixabay,
Mostphotos,
Leinonen Minna

Sarja D: 39
ISSN 2323-8194 (painettu)
ISSN 2323-8232 (verkkójulkaisu)

Kajaani 2018

Sisällys

Erityislapsi ja erityislapsiperhe käsitteenä	s. 3
Lapsen kasvu- ja kehitysympäristö	s. 4,5
Lapsen kasvu- ja kehitysympäristö/monitoimiverkosto	s. 6
Erityislapsiperhe toimijoiden ympäröimänä -verkosto kartta	s. 7
Erityislapsiperhettä ympäröivä monitoimiverkosto -kaavake perheelle	s. 8
Erityislapsiperheen omaishoitotilanteen tunnistamisen työväline	s. 9
Omaishoidon tuki	
Omaishoidon tuen sopimus	s. 10
Omaishoitoa tukevia palveluja omaishoidon tuen sopimuksen solmineille	s. 11
Erityislapsiperheitä tukevia palveluja	s. 12,13,14
Erityislapsen vanhemmuuden ja ansiotyön yhteensovittaminen	s. 15
Ote erityislasten vanhempien äänestä	s. 16,17

Erityislapsi ja erityislapsiperhe käsitteenä

Erityislapsi käsitteenä on hyvin laaja ja sitä voidaan jaotella monin eri tavoin, mm. seuraavasti:

- Lakiperustein; etenkin laki vammaisuuden järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, laki kehitysvammaisten erityishuollosta, sosiaalihuoltolaki, perusopetuslaki.
- Lääketieteellisten diagnoosien perusteella.
- Kelan alle 16-vuotiaan vammaistuen kolmen eri vaativuusluokan mukaisesti (*perus-, korotettu ja ylin vammaistuki*).
- Peruskoulussa tarjottavan kolmiportaisen tuen perusteella (*yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki*).
- Omaishoidon tuen hoitopalkkion kolmen eri maksuluokan mukaisesti hoidon sitovuu- den ja vaativuuden mukaan.
- Näkyvä vamma - näkymätön vamma.

Erityislapsiperhe on myös käsitteenä laaja. Erityislapsiperheessä voi olla:

- Yksi erityislapsi - useita erityislapsia
- Erityislapsella/-lapsilla voi olla sisar/sisaruksia
- Yksi vanhempi/molemmat vanhemmat
- Ns. ydinperhe/uusioperhe

Lapsen kasvu- ja kehitysympäristö

- **Lapsen kasvu- ja kehitysympäristön** keskeisiä tekijöitä ovat **koti, päiväkoti/koulu** sekä **vapaa-aika (kolmas sektori)**.
- Erityislapsella kasvu- ja kehitysympäristöön osallisia toimijoita tulee lisäksi **perusterveydenhuollosta, erityissairaanhoidosta ja sosiaalihuollosta**.
- Näiden toimijoiden toimintaa ohjaavat lait. Asiakas/palveluohjaus läpileikkaa koko lapsen kasvu- ja kehitysympäristön.

Lapsen kasvu- ja kehitysympäristö

Lapsen kasvu- ja kehitysympäristö/monitoimijaverkosto

- Erityislapsiperhettä ympäröivät toimijat nousevat lapsen kasvu- ja kehitysympäristöstä. Verkosto erityislapsen ympärille rakentuu aina tapauskohtaisesti.
- Olennaisinta on huomioida **erityislapsiperhe kokonaisuudessaan** ja yhtenä osallistuvana toimijana verkostossa. Tällöin **asiakasasantuntemus ja asiakasosallisuus** toteutuvat.
- **Yhteyshenkilön/omatyöntekijän** nimeäminen on tärkeää, etenkin verkoston rakentamisvaiheessa. Erityislapsiperheellä tulee olla tiedossa henkilö, johon voi tarvittaessa olla yhteydessä.
- Erityislapsiperhettä ympäröivä monitoimijaverkosto toimii mikrotasolla. Meso- ja makrotasolla toimivaa monitoimijaverkostoa edustaa esim. Kainuun erityislapsitoimijoiden verkosto.

Esimerkki monitoimijaverkostosta:

Erityislapsiperhe toimijoiden ympäröimänä -verkostokartta

Erityislapsiperheen ympärillä voi toimia **monitoimijaverkosto**. Oheiseen kaavakkeeseen voit kirjata erityislastasi ja -perhettäsi ympäröiviä keskeisiä toimijoita.

Lapsen nimi:

Vanhempi/perhe:

Toimiala/Ammatti	Nimi	Puhelinnumero
Varhaiskasvatus:		
Perusopetus:		
Aamu- ja iltapäivätoiminta:		
2. Asteen koulutus:		
Perusterveydenhuolto:		
Erikoissairaanhoido:		
Vammaispalvelut:		
Lapsiperheiden sosiaalipalvelut:		
Kela/terapiat:		

Monitoimijaverkosto -kaavake perheelle.

Erityislapsiperheen omaishoitotilanteen tunnistamisen työväine

Kysymykset tunnistamisen tukena:

1. Onko lapsellasi pitkäaikaissairaus, vamma tai erityis tuen tarve?
2. Tarvitseeko lapsesi tavanomaista enemmän ohjausta ja apua arjen toimiin?
3. Oletko usein huolissasi lapsestasi ja elämäntilanteestasi?
4. Onko asiointisi sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä virastoissa lisääntynyt?
5. Pitääkö sinun ohjeistaa lapsesi tilapäishoitajaa tavanomaista enemmän, kun et itse ole läsnä?
6. Jäävätkö omat toiveesi ja tarpeesi taustalle?
7. Oletko huomannut edellä mainittujen asioiden kuormittavan sinua erityislapsen vanhempana?

Jos vastaat useampaan kysymykseen ”kyllä”, kyseessä voi olla erityislapsen omaishoitotilanne.

Omaishoidon tuki

Omaishoidon tuen sopimus

- **Taustalla** laki omaishoidon tuesta (2.12.2005/937)
- **Omaishoidolla tarkoitetaan** vammaisen, vanhuksen tai sairaan henkilön hoitamista omaisen tai muun läheisen henkilön avulla.
- **Omaishoidon tuki** on kokonaisuus, joka koostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä hoitajalle annettavasta vapaasta, hoitopalkkiosta ja omaishoitoa tukevista palveluista.
- Omaishoidon tukea haetaan oman kunnan sosiaalitoimesta. Kunta tekee päätöksen omaishoidon tuesta ja siihen sisältyvistä palveluista. Omaishoidon tuesta kunta ja omaishoitaja tekevät yhdessä omaishoitosopimuksen, johon liitteeksi omaishoitaja, hoidettava ja kunta laativat hoito- ja palvelusuunnitelman hoidettavalle.
- Omaishoidon tukeen sisältyy hoidettavalle:
 - Omaishoito.
 - Hoito- ja palvelusuunnitelmassa määriteltävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.
 - Omaishoitajan vapaa ajaksi annettavat palvelut.
- Omaishoidon tukeen sisältyy omaishojijalle:
 - Hoitopalkkio
 - Vapaa, jos hoito on sitovaa
 - Eläke- ja tapaturmavakuutus
 - Sosiaalipalvelut

Omaishoidon tuki:

Omaishoitoa tukevia palveluja omaishoidon tuen sopimuksen solmineille

- **Omaishoidon vapaat + palkkio**
- **Omaishoitajan koulutus ja valmennus**
 - Tavoitteena tukea omaishoitajuuteen sekä omaishoitajuutta.
 - Osaamisen kehittämistä ja valmiuksien ylläpitämistä omaishoitosuhteen aikana.
 - Omaishoitajalle vapaaehtoista.
 - Kunnan järjestämää.
 - Täydentävänä esim. Omaishoitajaliiton Ovet + eOvet -valmennus.
- **Hyvinvointi- ja terveystarkastukset**
Omaishoitajalle vapaaehtoista ja maksutonta
- **Palveluopas** omaishoitajille ja läheisille
www.bit.ly/2JgOq3r

Erityislapsiperheitä tukevia palveluja

- **Kelan kuntoutuskurssit** erityislasten vanhemmille
 - Tukea omaishoitajan tehtävään ja omaan jaksamiseen
 - Lisätietoja: www.kela.fi
- **Omaishoitajaliitto**
 - **Ovet -valmennukset** alueittain ja **eOvet -verkossa:** www.omaishoitajat.fi
 - **Palveluopas** omaishoitajille ja läheisille: www.bit.ly/2JgOq3r
- **Lomaliiton** tuetut lomat www.lomajarjestot.fi
 - Hyvinvointiloma www.hyvinvointilomat.fi
 - Maaseudun Terveys- ja Lomahuolto ry www.mtlh.fi
 - Nasy naiset yhdessä ry www.nasylomat.fi
 - Solaris www.solaris-lomat.fi
 - Svenska Semesterforbundet www.semester.fi
- **Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ja vapaat** (sosiaalihuoltolaki 27 b §)
 - Kunta voi harkintansa mukaan myöntää vapaapäiviä ja virkistysvapaita myös muille kuin lakisääteiseen vapaaseen oikeutetuille omaishoitajille. Hakemuksen voi tehdä oman kunnan sosiaalitoimesta (Lähde: STM Omaishoito)
- **SPR Ensiapukurssit**
 - www.suomenensiapukoulutus.fi
- **Vertaistukiryhmät** yli diagnoosi rajojen
 - Leijonaemot ry www.leijonaemot.fi
 - Kehitysvammaisten tukipiiri ry www.tukiliitto.fi

Erityislapsiperheitä tukevia palveluja

Järjestöjen toiminnan tukimuotoina erityislapsiperheille ovat mm. hyvinvointi, koulutus, tiedotus, valmennus ja vertaistuki.

- **ADHD-liitto** www.adhd-liitto.fi
- **Autismi- ja asbergerliitto** www.autismiliitto.fi
- **HOPE** www.hopeyhdistys.fi
- **Kehitysvammaisten tukiliitto ry** www.tukiliitto.fi
- **Kehitysvammaisten liitto** www.kehitysvammaliitto.fi
- **Lasten omaishoitajat ry** www.facebook.com/lastenomaishoitajatry
- **Leijonaemot ry** www.leijonaemot.fi
- **Mannerheimin lastensuojeluliitto** www.mll.fi
- **Omaishoitajaliitto** www.omaishoitajat.fi
- **Perhehoitoliitto** www.perhehoitoliitto.fi
- **Sosiaali- ja terveysyhdistykset** www.kansalaisyhteiskunta.fi
- **Suomen vammaisurheilu ja -liikunta VAY ry** www.vammaisurheilu.fi
- **VAMLAS** www.vamlas.fi
- **Kuulovammaisten Lasten Vanhempien Liitto ry** www.klvl.org
- **Näkövammaisten keskusliitto** www.nkl.fi

Erityislapsiperheitä tukevia palveluja

- **Sosiaaliturva ja etuudet**
 - Järjestöjen sosiaaliturvaopas 2018 www.sosiaaliturvaopas.fi
 - Palvelupolkumalli www.palvelupolkumalli.fi
 - Ohjeet Kelan alle 16-vuotiaan vammaistuen hakemiseen www.kela.fi
- **Palvelusuunnittelun tueksi perheelle ja ammattilaisille**
 - Hyvän elämän palapeli
www.kehitysvammaliitto.fi/hyvan-elaman-palapeli-julkaistu
 - SPIRAL -peli kielelliset vaikeudet - perhe
www.hankkeet.kuntoutussaatio.fi/spiral
- **Perhettä tukevia vinkkejä**
 - Arvonlisäveroton sosiaalipalvelu esimerkiksi siivouspalvelu
www.vero.fi

Erityislapsen vanhemmuuden ja ansiotyön yhteensovittaminen

- **Oppaat** Ansiotyö ja omaishoito tietoa läheistään hoitaville ja Ansiotyö ja omaishoito tietoa työnantajille, jotka kehitetty Lamppu-kumppanuushankkeessa 2012-2015
 - Ansiotyö ja omaishoito -opas työntekijälle www.bit.ly/2CmtCI6
 - Ansiotyö ja omaishoito -opas työnantajalle www.bit.ly/2O2JEW0
 - Ansiotyö ja läheisen hoitaminen -asiaa pähkinänkuoressa www.bit.ly/2CiiaHc
 - Ansiotyö ja omaishoito-video www.bit.ly/1qqgVtG
- **Lyhytaikaisia ratkaisuvaihtoehtoja** voivat olla
 - Palkaton vapaa
 - Kelan erityishoitoraha
 - Osittainen työaika
 - Etätyö
- **Pitempiaikaisia ratkaisuvaihtoehtoja voisivat olla**
 - Sosiaalihuoltolain mukaiset peruspalvelut.
 - Toimiva aamu- ja iltapäivähoito.
 - Tarpeen mukaan ilta- ja viikonloppuhoito ikää ja diagnoosia katsomatta. Huomioitavaa fyysisen ympäristön soveltuvuus erityislapsen ja henkilöstön tarpeisiin.
 - Loma-ajanhoito (*myös ns. nepsylapsille*)
 - riittävä tuki ja avustajapalvelut varhaiskasvatuksessa ja koulussa (*avustajalle riittävä koulutus ja osaksi erityislapsen monitoimijaverkostoa*)
 - Paveluasuminen (*kotona tai tilapäishoitoyksikkö*)
 - Hyvä ja joustava työnantaja ja työyhteisö.

Erityislapsen vanhemmuuden ja ansiotyön yhteensovittaminen

Ote erityislasten vanhempien äänestä

"Käyn töissä ja lapselleni on järjestynyt avustaja, joka on lapseni kanssa niin kotona kuin koulussa sillä aikaa. Tästä palvelusta olen erittäin kiitollinen."

"Mulle on tarjottu 3-4 vakituista työsuhdetta. En ole voinut ottaa niitä vastaan erityislapsen takia. Teen kesät töitä ja talvet olen kotona lapseni kanssa"

"Ihanaa, mä oon 37 vuotias ja mulla on tänä kesänä ensimmäinen palkallinen kesäloma!"

= kahden työn tekijät

"Mulla on mahdollisuus käydä 100 % töissä, koska lapseni on koulussa ja aamu- ja iltapäivähoidossa, Myös loma-ajanhoito on järjestynyt lapselleni, jolla olla on kevä diagnoosi."

"Mä haluaisin töihin, mutta en tiedä, mihin laitan lapseni koulujen loman ajaksi. Lapsellani on Asperger oireyhtymä ja loma-ajanhoito on kullekin vaan tarkoitettu niille lapsille, joilla on kehitysvamma diagnoosi."

Erityislapsen vanhemmuuden ja ansiotyön yhteensovittaminen

Ote erityislasten vanhempien äänestä

"Koettiin, että taloudellinen tilanne ei kestä sitä, että maksamme erillisestä lastenhoidosta vielä aamu- ja iltapäivähoitojen lisäksi, jotta työssäkäynti mahdollistuu"

"Voimavarat eivät riitä toisen työn tekemiseen erityislapsen omaishoidon työn lisäksi"

"Koen, että työssäkäynti on voimauttavaa."

"Vaihtoehtona osa-aikatyö, josta pieni palkka ja lomien ei kerry. Valtio tukee erityislapsen vanhempaa "osatyökykyisen" statuksella"

Omaishoidon tuki

Vammaiset henkilöt:

Kajaani

Länsi-etelä, Vuolijoki

Sosiaalityöntekijä

puh. 044 710 1742

Itä-pohjoinen-etelä

Sosiaalityöntekijä

puh. 044 723 9952

Länsi-pohjoinen, Paltamo ja Ristijärvi

Sosiaaliohjaaja

puh.044 710 1721

Kuhmo

Kainuunkatu 89

Sosiaaliohjaaja

Puh. 044 797 0341

Sotkamo

Keskuskatu 9

Sosiaaliohjaaja

puh. 044 797 4830

Hyrynsalmi / Suomussalmi

Kauppakatu 20, Suomussalmi

Sosiaalityöntekijä

puh. 044 569 7477

Kehitysvammaiset henkilöt:

Kajaani / Paltamo

Koskikatu 1, 2krs.

Sosiaaliohjaaja

puh. 044 710 1703

044 714 5965

Kuhmo

Kainuunkatu 89

Sosiaaliohjaaja

puh. 044 797 0341

Sotkamo

Keskuskatu 9

Sosiaalityöntekijä

puh. 044 755 4541

Hyrynsalmi / Suomussalmi/ Ristijärvi

Kauppakatu 20, Suomussalmi

Sosiaaliohjaaja

puh. 044 797 0472

Kainuun sote

Perhekeskus

Koivukoskenkatu 14
puh. 044 710 1795

Facebook.com:

*Kajaanin perhekeskus
Hyrynsalmen perhekeskus
Sotkamon perhekeskus
Suomussalmen perhekeskus*

Vammaispalvelut

Vastuualuepäällikkö
Kainulainen Anna-Liisa
puh. 044 750 2160